

Didaktika dopravní výchovy na I.st ZŠ

1. Dopravní výchova na I. Stupni ZŠ
2. Vyučovací formy, metody a pomůcky pro dopravní výchovu na I. St. ZŠ .

Dopravní výchova na I. Stupni ZŠ

- Navazuje na VD v mateřských školách.
- Z ped. praxe a zkušeností vyplývá, že při výuce DV na I. St. ZŠ děti mají překvapivě mnoho vědomostí, které si přinesly z MŠ.
- Učivo DV: skripta str. 117-120.
- Problematika DV zařazena do různých předmětů.

Doporučení pro výuku DV

- Po dohodě s vedením školy v předmětech prvouka, vlastivěda, tělesná výchova...nebo jiných definovat cílové kompetence absolventa ZŠ. K jejich realizaci stanovit minimální počet hodin určených pro výuku DV.

- Využít mezipředmětové vztahy a vhodné tematické okruhy průřezových témat (osobně sociální výchova, environmentální výchova, multikulturní výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, výchova demokratického občana a mediální výchova). Průřezová témata - povinná pro I. i II. stupeň ZŠ. Třeba žáky seznámit se všemi okruhy (není nutné v každém ročníku).
- Navrhnout a realizovat pracovní sešit DV pro žáky 1. stupně sestavený pro specifické podmínky a možnosti své školy.
- Využít multimediální výukové programy „První cesta do školy“ a „Jízdní kolo můj kamarád“ (PDF MU), případně obdobné.
- Absolvovat instruktážní kurzy a semináře pro učitele DV (katedra did. technologií).
- Systematicky pracovat např. v kroužcích DV se soubory makrodiapozitivů „chodec“ a „cyklista“ nebo s edukačními materiály na jiných nosičích (pro PC).

Vyučovací formy, metody a pomůcky pro dopravní výchovu na I. St. ZŠ

Moderní strategie výuky

- Změna pohledu na vyučovací proces a obecně na vzdělávání znamená změnu strategií výuky.
- S požadavkem rozvoje kompetencí u žáků jsou doporučovány nové metody a formy výuky, které se osvědčily v praxi: diskusní metody, problémová metoda, projektové vyučování, brainstorming, didaktické hry, skupinová a kooperativní výuka, inscenační a situační metody, otevřené učení, učení v životních situacích, výuka podporovaná počítačem. Vyučovací metody a formy směřují k dosažení stanovených VV cílů.
- Výukový cíl je cílová vlastnost objektu, který se učí (žák, žáci). Správně stanovený výukový cíl je formulován s pomocí aktivních sloves ve vztahu k žákovi (žákům). Takto mohou být stanoveny správné výukové cíle v dopravní výchově:
  - Žák **popíše** povinnou výbavu jízdního kola.
  - Žák **objasní** pojem účastník silničního provozu.
  - Žák **vyjmenuje** zákazové dopravní značky...apod.

- Ve výuce dopravní výchovy lze využít kteroukoliv metodu, stejně jako v kterémkoliv jiném předmětu. Základem výuky jsou klasické výukové metody (metoda výkladu, metody názorně demonstrační, metody praktické), které jsou nejstarší a nejvíce využívány. Jejich hlavní znak spočívá v tom, že učitel předává žákům hotové poznatky. Žáci se stylizují do role pasivních pozorovatelů a monopolní postavení má učitel.
- I při výuce dopravní výchovy mají tyto metody své nenahraditelné místo. Metodou vysvětlování, popř. výkladu v kombinaci s názornými pomůckami obvykle učitel vysvětluje žákům pravidla silničního provozu, seznamuje je s významem dopravních značek, objasňuje jim pravidla soutěživých her apod.
- Specifické postavení mají zejména **názorně - demonstrační metody**. Bez těchto metod si nelze představit např. objasňování pravidel silničního provozu apod. Při jejich aplikaci učitelé používají různé obrázky a modely dopravních značek, které se umísťují na magnetické tabule, cvičné dopravní stoly, nástěnky apod. Na cvičných dopravních stolech lze demonstrovat různé dopravní situace. Na stůl lze umísťovat různé pomůcky, které je možno si vyrobit svépomocí (ve výtvarné výchově nebo praktických činnostech lze vyrábět modely dopravních značek, modely automobilů...atd.).

- Současný trend směřuje k větší míře využití **aktivizujících (nebo také problémových) metod výuky**, které kladou důraz na aktivní, samostatnou práci žáků. Tyto metody vedou ve vrcholné fázi k rozvoji tvůrčích schopností a dovedností.
- Ve výuce dopravní výchovy lze s úspěchem aplikovat **didaktické hry, soutěže a závody**. Hra je dobrovolně volená aktivita, jejímž sekundárním produktem je učení. Podstatné je, že se jedná o hru s pravidly, která je třeba dodržovat.
  - *Dopravní značky*: Učitel ukazuje žákům určité dopravní značky a žáci zaznamenávají význam značky, určí druh a zapíše místo, kde je příslušná značka v obci instalována.
  - *Společenské hry*: při skupinové výuce je možné hrát s žáky společenské hry typu dopravní pexeso apod.
  - *Hra na mechaniky*: žáci (rozdělení do skupin) mají k dispozici jízdní kolo s nějakou závadou (špatně napnutý řetěz, povolený šroub, nesprávně umístěná nějaká součástka...atd.) a mají za úkol závadu odhalit a opravit.

- *Kdo pozná, co chybí*: vyučující dá žákům k dispozici neúplné jízdní kolo (nebo více kol) a oni mají za úkol poznat, co tam z povinné výbavy chybí.
- Na dopravním hřišti je možné zorganizovat např. *soutěže na jízdních kolech*. Při těchto hrách cvičí žáci zdatnost a znalost pravidel silničního provozu a také cvičí dovednost a zručnost v jízdě na kole. Mohou to být například:
  - Průjezd slalomovou tratí.
  - Jízda přes houpačku.
  - Průjezd brankou.
  - Udržení zavěšeného předmětu za jízdy a další.

Při organizaci těchto her a soutěží je důležitá důkladná příprava a pečlivé zhodnocení výsledků. Didaktické hry a soutěže je možné praktikovat v učebnách, v dílnách, na dopravním hřišti i venku v terénu.

- Je možné využít **výuku podporovanou počítačem**. V nabídkách různých firem, které vytváří pomůcky pro výuku nalezneme CD s tematikou dopravní výchovy. Počítače je možné je využít zejména:
  - K prezentaci učiva (v zajímavé formě s obrázky i videem) dopravní výchovy.
  - K procvičování látky.
  - Simulaci a didaktickým hrám.
  - Jako pracovní nástroj (textové procesory, grafické editory, kalkulátory..apod.)
  - Jako zdroj informací z počítačových sítí.

- Možné využít různé speciální programy do dopravní výchovy. Pokud učitel projektuje výuku na bázi problémovosti, je možné využít počítače prostřednictvím vhodných programů k navozování nejrůznějších problémových situací (např. při řešení dopravních situací na křižovatkách).

Organizační formy DV (podle charakteru výukového prostředí)

- Výuka v odborné učebně.
- Výuka na dopravním hřišti.
- Vycházka, exkurze, beseda.
- V rámci mnoha vyučovacích předmětů učitelé organizují **vycházky a exkurze** . Většina učitelů zahrnuje do tematických plánů svých předmětů minimálně jednu exkurzi nebo vycházku mimo školu.
- **Exkurze** se s ohledem na její charakter většinou organizuje na druhém stupni ZŠ.
- Vycházka i exkurze musí být velmi dobře zorganizovaná a připravená. Nutné stanovit dobu přesunu tam i zpět, délku případné prohlídky a po návratu provést zhodnocení celé akce.

Vycházka

- V DV jedna z hlavních forem výuky. Je to z toho důvodu, že při ní mohou žáci sledovat reálný provoz ve všech souvislostech a v plné šíři jeho složitosti. Přitom si uvědomují potřebu ukázněného chování všech účastníků silničního provozu.

Náměty k vycházkám:

- *Pozorování komunikace*- vozovky, chodníku, obrubníků, krajnice. Žáci pozorují chodce, dopravní značky, vozovku a přitom dávají pozor na to, zda všichni dodržují dopravní předpisy.
- *Pozorování přechodů pro chodce s neřízeným provozem*- žáci sledují, jak je přechod označen (přechod pro chodce pomocí vodorovné a svislé značky), a objasňují zásady správného chování při jeho přecházení.
- *Pozorování stanic a zastávek místní dopravy, nástupní ostrůvky*. Žáci sledují označení zastávek a chování lidí na nich. Přitom posuzují, jaké jim hrozí nebezpečí při rozjíždění a zastavování prostředků městské dopravy. Sledují, jak vozidla ostrůvky objíždí.
- *Dopravní značky*- žáci pozorují dopravní značky v okolí školy a objasňují jejich význam.
- *Křižovatky*- žáci rozlišují různé typy křižovatek podle tvaru, druhu z hlediska řízení provozu a přednosti v jízdě.

- *Vozidla*- žáci pozorují projíždějící vozidla, všímají si toho, zda je řidič připoután, pozorují vybavení vozidel (zpětná zrcátka, světla atd.).
- *Železniční přejezdy*- pokud to je možné, pozorují žáci železniční přejezdy, jejich označení a umístění. Sledují chování řidičů na přejezdech a určují pravidla pro přejíždění přejezdu.
- Zpravidla v každém ročníku základní školy organizuje vedení školy pro žáky **besedu** s policistou, nebo jiným odborníkem (např. učitel z autoškoly) k dopravní tematice. Při této formě dochází k rozhovoru žáků s tím, kdo k tématu hovoří. Žáci mají možnost ptát se a většinou se obrací pozvaná osoba se svými dotazy i na žáky.

Výuka na dopravním hřišti

- Žáci nejsou ohroženi reálným provozem.
- Základní výbava hřišť: dopravní značky-zejména ty, které určují přednost v jízdě na křižovatkách), dále potom stojany na značky, značkovací pomůcky (slouží k vyznačení cest, vodorovných značek a chodníků). Při výuce na dopravním hřišti je třeba žákům prezentovat vždy jen určitou část nové látky. Na hřištích se provádí praktická část lekce, jejíž teoretická část byla probrána v učebně. Žákům nejprve daný úkol převedeme a oni ho potom nacvičují.

Pomůcky pro DV

- **Vizuální:** učebnice, Informační a metodické zpravodaje, metodické materiály(BESIP) a Pdf MU v Brně, pracovní sešity, propagační materiály. Při práci s více žáky je třeba využívat projekční techniky v podobě zpětného projektoru, diapojektoru, epiprojektoru a vizualizéru.
- **Videotechnika:** kazety s dopravní tematikou pro zpestření výkladu. K dostání u automobilek. Najdeme zde mnoho zajímavých sekvencí o bezpečnostních prvcích moderních automobilů, správném použití autosedaček, ukázky jízdy sportovních automobilů apod.
- **Multimédia:**skýtají mnoho možností pro práci s žáky. Moderní multimediální počítače nabízí zvuk, obraz a interakci. Velké možnosti skýtá Internet.
- **Trojrozměrné pomůcky:** cyklistické helmy, autosedačky, části jízdního kola, modely dopravních značek, modely dopravních prostředků nebo křižovatek apod.

Náměty činností vhodných pro DV

Matematika: dopravní tematika ve slovních úlohách, matem rébusy s tajenkou.

Český jazyk: vyprávění, popis jízdního kola, čtení ukázek, práce s textem s dopravní tematikou, hádanky, tajenky, procvičování pravopisu.

Pracovní činnosti: výroba a modelování dopravních značek v návaznosti na výuku význam dopr. značek, maketa křižovatky, makety dopravních prostředků.

Výtvarná výchova: kresba vozidel, modelování.

Vlastivěda: orientace na mapě

Přírodověda: znalost dopravních značení